
Els primers pastors de Sant Llorenç del Munt al VI mil·lenni aC

Araceli Martín Cóllega

Servei d'Arqueologia de la Generalitat de Catalunya

Les excavacions portades a terme en aquest jaciment avalen una ocupació humana des del 6.380 ± 310 BP, és a dir, des del Neolític Antic (cultura cardial), període en què identifiquem una comunitat dedicada a la ramaderia que ens ha deixat espais estructurats, focs i deixalles domèstiques, eines, objectes d'aixovar personal, etc., dins la cova. Aquesta comunitat no va mostrar interès per les activitats cinegètiques, el testimoni de les quals és absolutament irrellevant. A continuació revisarem les característiques morfològiques de la cavitat i l'oferta del seu entorn a fi d'entendre perquè l'home prehistòric la va seleccionar per viure-hi.

Introducció

La cova del Frare (Matadepera, Vallès Occidental) s'obre a la muntanya de Sant Llorenç a 960 m d'altitud i a poc menys de 100 m del cim de la Mola. Pertany a la costa mitjana d'aquest massís de conglomerats terciaris i queda adossada a la cara SW d'un dels seus contraforts radials. S'obre al mateix estrat que les altres tres cavitats properes, repartides a ambdós costats de la canal de can Pobla: la cova del Fondal, a uns 100 m cap a l'oest de la cova del Frare, totes dues al vessant esquerre de la canal de can Pobla, i la cova del Manel i la cova dels Toixons, a uns 200 m i a uns 400 m, respectivament, de la cova del Frare i al vessant dret de la canal (*Comisión del catastro espeleológico de la provincia de Barcelona*, 1974, pàg. 67 i pàg. 160).

Les excavacions a la cova del Frare (1977/1984) demostraren que aquesta cavitat va ser elegida per l'home des del Neolític Antic. Vestigis arqueològics coherents d'aquest període, contrastats per C14 (I-13,030: 6380±310 BP) ho demostren (Martín, 1989). Nosaltres hem estudiat els avantatges tàctics de la cova del Frare per buscar una explicació del perquè va ser escollida.

El geòleg Narcís Carulla ens va analitzar, el 1990, les cavitats documentades al cadastre del 1974, a fi d'estudiar objectivament la seva potencialitat com a llocs d'habitació. Valorà l'espai interior, els recursos d'aigua permanent, el solejament, la visibilitat, etc. i obtingué una llista ponderada i ordenada de totes les cavitats, que més tard jo contrastaria i valoraria *in situ*. En aquesta segona fase va ser fonamental la col·laboració i l'entusiasme dels membres del Parc Natural de Sant Llorenç del Munt i l'Obac.¹

Estudi del territori de captació de la cova del Frare

D'acord amb els estudis de territori, partim del supòsit que l'espai comprès en el radi d'una hora de marxa des de la cova proporcionava els recursos suficients a l'home productor neolític sedentaritzat per cobrir les seves necessitats. La delimitació d'aquest territori l'hem contrastat personalment (fig. 1).

Anàlisi topogràfica

El paisatge és rocós i molt distorsionat, amb un relleu esgraonat i tallat per nombroses canals. Com d'altres autors que ho han descrit abans, es pot parlar de rocams, pendents, penyals, barrancs i fondalades. Això, llevat del pla de la Mola, del planet d'en Roig, del replà de can Pobla i d'alguns altres molt petits replans que envolten cova del Frare.

En concret, a partir de la cota de 700 m al vessant de la riera de les Arenes i a partir de la cota de 600 m al vessant de la riera del Ripoll fins al cim, hi ha uns pendents molt pronunciats, que en certs llocs superen el 100 % i arriben fins al 500 % (79 °), la mitjana no baixa del 50 % i això per la presència d'alguns esglaons i replans. Aquest paisatge és molt més escarpat al vessant del Ripoll (fig. 2).

Hem mesurat la superfície aproximada i la distància fins a la cavitat dels replans que envolten la cova:

1. Agraïm la col·laboració dels membres del Parc, coneixedors exhaustius de la muntanya: tant a Pau Pérez, director, com als guardes forestals Albert i Emili que em vam guiar a través del massís.

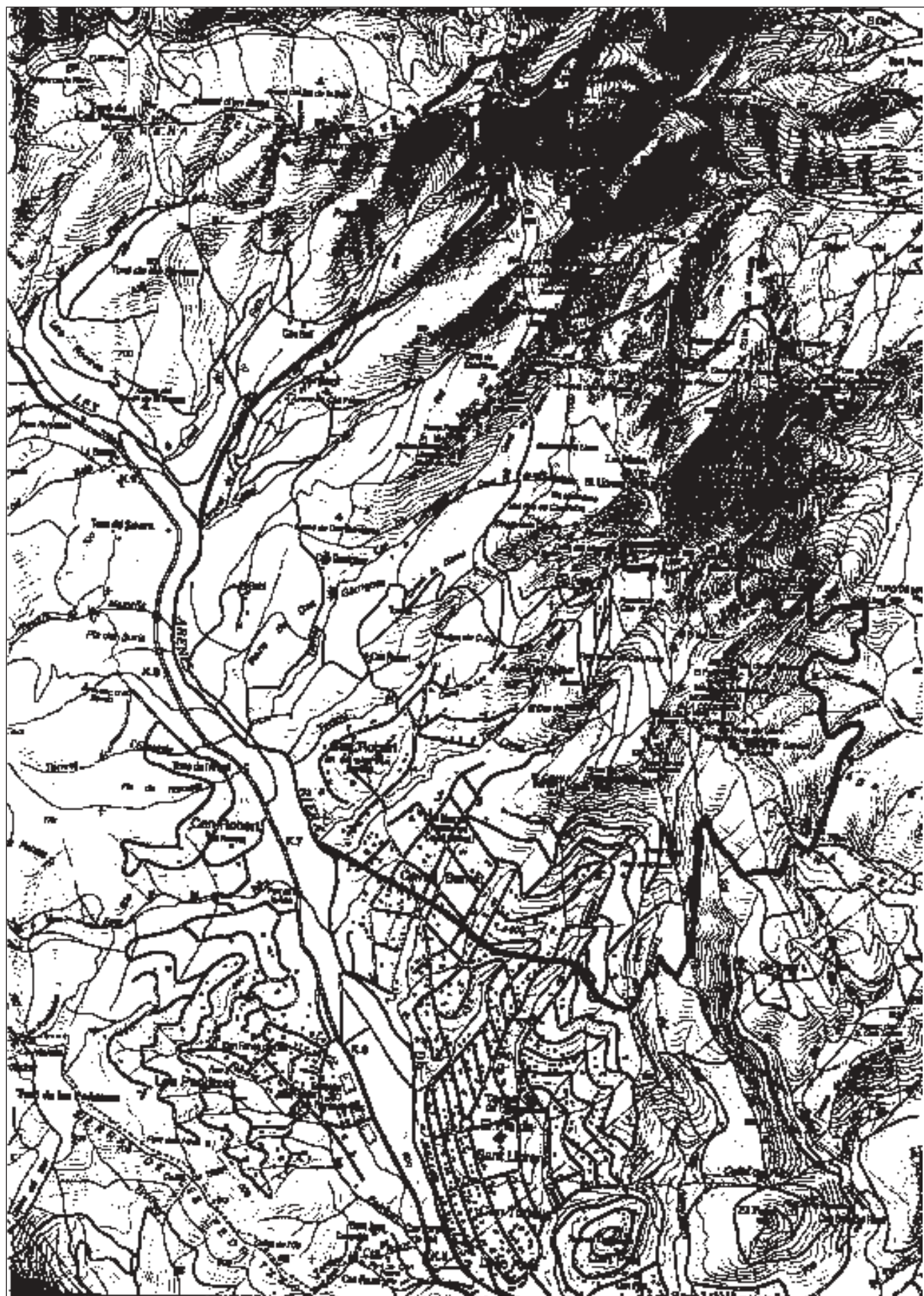

Figura 1. Territori que es pot abastar en una hora aproximada de marxa des de la cova del Frare.

– Can Pobla, a poc més de 900 m i per sota de la cova. Ofereix una plataforma irregular, inclinada (de 12 a 30 %) i tallada longitudinalment per la canal. La seva superfície no abasta les 10 ha. Aquí se situava Sant Esteve de la Vall a l'edat mitjana. En l'actualitat hi ha diverses edificacions, aixecades als voltants del canvi de segle. Els masovers de can Pobla encara hi viuen tot l'any. Queda a 5 minuts de la cova del Frare.

– El planet d'en Roig, a 990 m d'altitud, té una superfície bastant plana d'unes 4 ha. Se situa per sobre de la cova del Frare, a uns 5 minuts i s'hi arriba a través de pendents d'entre 17 i 167 %.

– L'hort dels Monjos, al peu de les coves d'aquest nom i davant de la font del Saüc, té un pendent superior al 15 %. Queda a uns 10 minuts.

– La Mola ofereix una superfície d'unes 3 ha per sobre dels 1.080 m i fins a quasi 15 ha si comencem a comptar a partir de la cota 1.050 m. Els pendents en aquests punts oscil·len entre el 5 i el 25 %, segons els llocs. Aquí es localitza el monestir romànic de Sant Llorenç del Munt. Queda a uns 20 minuts.

– Pla dels Ginebrons-les Pinasses és una extensió que s'eleva entre 1.000 i 1.035 m d'altitud. Abasta unes 13 ha. Aquesta superfície es pot ampliar fins a unes 30 ha si comencem a calcular a partir dels 1.000 m. Aquí es localitza la necròpoli altmedieval dels Òbits i una balma obrada on vivia gent, dedicada fonamentalment a la ramaderia, fins al començament d'aquest segle. És a una hora de camí de la cova del Frare.

En relació amb aquests dos últims llocs volem recordar que el rocam que aflora al cim de la Mola, exposat al vent i a les glaçades, no propicia l'existència de conreus, sent, per contra, compatible amb els prats. Malgrat les pèssimes condicions climàtiques, és possible pensar que antigament aquest sector hauria estat cobert de bosc. Però la pressió de l'home, des d'antic, hauria minvat progressivament la massa forestal i amb aquesta la capacitat edafològica del sòl, fins a deixar aflorar la roca mare, impeding des d'aleshores la repoblació. Les condicions atmosfèriques són dures, però no gaire diferents de les del pla dels Ginebrons-les Pinasses (1.030 m d'altitud s.n.m.), on s'ha conservat una vegetació llenyosa, especialment de pinasses i ginebró.

Per abastar majors superfícies de terra més planeres i arrecerades és necessari baixar fins a can Robert, el que

s'aconsegueix després de caminar 30 minuts des de la cova. La major part de les restants masies que s'instal·len a banda i banda de la riera de les Arenes, dins del terme de Matadepera, i que són gairebé les de l'edat mitjana, queden dins el radi d'una hora de marxa. Les explotacions rurals al voltant del riu Ripoll, en els termes de Castellar o de Sant Llorenç Savall, queden bastant més lluny, a unes dues hores. En conseqüència, sembla més probable que la cova del Frare s'integrés més aviat a la riera de les Arenes (conca del Llobregat).

Comunicacions naturals

Aquest massís ofereix una bona xarxa de carenes per les quals es pot circular i que, molt probablement, van ser freqüentades per l'home prehistòric.

L'estudi de pendents ens mostra que els camins careners tenen en aquest massís trams absolutament plans i desnivells variables d'entre el 3 i el 15 %. Aquests enllacen amb d'altres de pendents similars o més acusades que poden assolir entre un 40 i un 50 %, en coincidir amb alguns tàlvegs i canals. En aquests punts, els pendents, tot i ser forts, són sempre els menors del seu entorn.

Per a un habitant d'aquesta zona, l'eix de qualsevol comunicació havia de ser la cresta nord sud (divisòria d'aigües de les conques Llobregat i Besòs) que enllaça el Montcau i la Mola, de la qual deriven diverses branques a dreta i esquerra que moren en profundes fondalades, continuen per les serres a banda i banda o arriben fins a la Depressió Prelitoral pel nord-est o la Depressió Central pel sud-oest. Per sota del cim també s'originen diferents carenes que completen les comunicacions del massís.

Des de qualsevol nucli de població actual d'aquest sector hi ha varietats de camins que es lliuren a carenes o canals per accedir al cim de la Mola.² Tampoc no hem de perdre de vista que fins a la revolució del trànsit rodat bona part de les comunicacions entre les comarques litorals i les de l'interior travessaven el massís per la riera de les Arenes (camí ral de Barcelona a Manresa, camí de Berga, camí ramader, etc.).

Recursos hídrics

En aquest sector no mancava l'aigua.

Especialistes en el tema han repetit que el funciona-

2. Agraïm la col·laboració del Sr. Albert Antonell, anterior alcalde de Castellar del Vallès, que ens va ajudar a conèixer els camins que enllacen la muntanya amb territoris més llunyans.

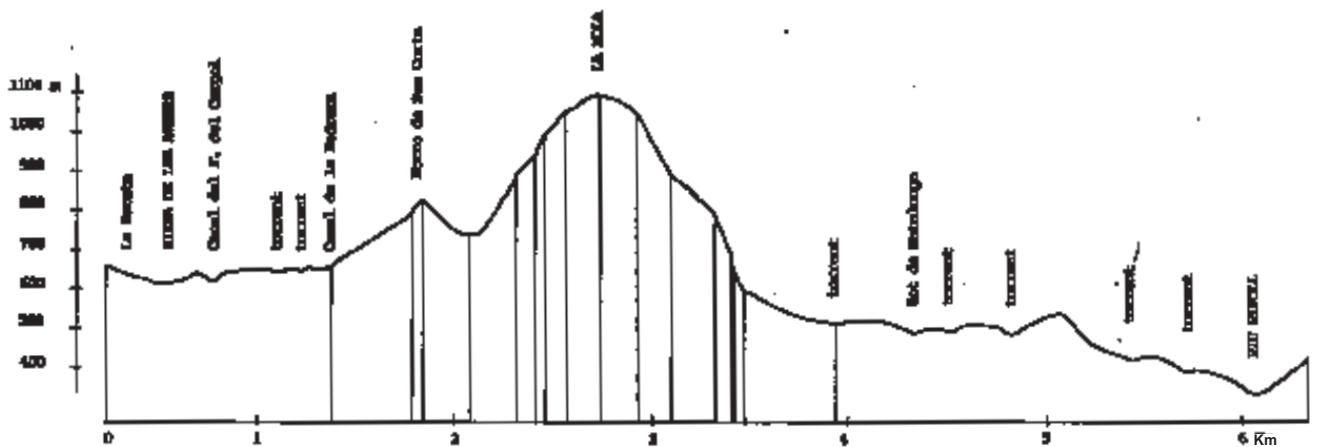

Figura 2. Perfil de la muntanya on es pot comprovar els pendents, més acusats als vessants oriental i sud-oriental, és a dir, el del riu Ripoll.

ment hídric de les formes càrstiques de la costa mitjana del massís subsisteix en casos de circulació local o intermitent en algunes cavitats segons les precipitacions (Freixes *et al.*, 1983). En el voltant de la canal de can Pobla tenim totes aquestes situacions hidrològiques. Encara actualment, la font de can Pobla funciona com a exutori dels nivells carstificats coneguts d'aquesta zona. A més de la font de can Pobla, a uns 6 minuts de la cova, cal recordar la font del Saüc, a uns 12 minuts, i la font Soleia, a uns 15 minuts.

En resum, en aquesta zona hi ha una vinculació de cavitats fòssils amb petites fonts, però també circulacions molt modestes d'aigua per les cavitats, que poden acumular certs cabals en èpoques de fortes pluges o actuar d'impluvius molt superficials, a causa de les filtracions d'aigua, com és el cas de la cova del Frare.

Recursos estratègics

Quant a condicions d'habitabilitat, les millors d'aquest sector del massís són les que estan a major altura, prop del cim.

En relació amb la visibilitat, la ubicació sud-occidental de la cova, entre contraforts radials, només li permet una visió potencial d'uns 90° d'abast SW-NW, idònia per controlar can Pobla sense vegetació al davant. Cal pujar al planet del Roig o baixar durant uns dos minuts cap a can Pobla per obtenir un camp visual (S-NW) molt superior, i dominar aleshores la plana vallesana occidental i el municipi de Terrassa. Montserrat queda just al front. Els contraforts de ponent (punta Serreta i punta Terrassa, seguida pel cingle dels Cavalls) impedeixen ampliar la visió en aquesta direcció. Des de la Mola es pot contemplar tot el paisatge en 360°: les terres de la Depressió Prelitoral, el Montseny, les muntanyes de Prades, els Pirineus, la Serralada Costera, divisant-se en dies clars –diuen– les serres de Mallorca (Centre Excursionista de Terrassa, 1935, pàg. 7; Vergés i Mirasó, 1871, pàg. 7 i 8).

L'orientació SW li assegura una insolació i una lluminositat molt dilatada, atès que la llum arriba a la tarda, quan els raigs inclinats del sol arriben atenuats, però permeten una claror suficient i una temperatura suavitzada fins tard.

Retindrem també que la configuració d'aquesta zona permet la creació d'ecos que faciliten força la comunicació oral i que ja van ser destacats el segle passat (Arabia, 1878, pàg. 108 i 115).

Matèries primeres potencials no renovables

La natura poligènica dels conglomerats proporciona còdols de pissarra, calcària, lidita, quars, sílex, ònix i jaspi vermell; roques que van ser treballades i utilitzades per l'home prehistòric, segons demostra el registre arqueològic d'aquesta cavitat. També és possible que el sediment estèril de l'interior d'algunes cavitats els hagués proporcionat l'argila de descalcificació decantada per modelar els seus atuells ceràmics.

Paleoecologia del Neolític Antic Cardial

La realitat paleoecològica i paleoclimàtica ha quedat impresa de forma diferent en cada una de les anàlisis paleoambientals practicades. Recordarem que actualment aquesta zona gaudeix d'un clima mediterrani humit de mitja muntanya, tot i que alguns investigadors, d'acord amb les precipitacions i el fet que l'estiu no és l'estació més seca, li ator-

guen una certa submediterraneïtat (Martín Vide, 1981; Martín-Moreno, en premsa).

Anàlisi antracològica

De totes les anàlisis paleoambientals, potser aquesta és la més mediatitzada per l'home. Cal saber fins a quin punt la fusta cremada respon a la diversitat del paisatge vegetal o és una simple selecció humana d'acord amb unes funcions específiques (obtenir llum, calor, etc. o utilitzar les branques més seques dels arbres vells).

D'acord amb l'anàlisi efectuada per M. Teresa Ros, la flora identificada és roure (*Quercus sp. caducifoli*), seguit del teix (*Taxus baccata*), de blada (*Acer opalus*), d'auró negre (*Acer monspessulanum*) i, a més distància, de ginebró-càdec-sabina (*Juniperus sp.*), boix (*Buxus sempervirens*), brucs (*Erica sp.*), alzina-garric (*Quercus ilex-coccifera*) i *Phillyrea sp.*

Les espècies analitzades són representatives d'una comunitat clímax de roureda. Aquests resultats reflecteixen un clima submediterrani, amb unes condicions d'humitat més elevades que a l'actualitat, tal com correspon al període climàtic atlàntic del Neolític Antic, segons es reitera en d'altres estudis paleobotànics efectuats en jaciments catalans, com la cova del Toll, la cova 120, la cova de l'Avellaner, etc. (Ros, 1980 i 1988; Ros-Vernet, 1987; Agustí *et al.*, 1987).

Anàlisi pollínica

La captació del pol·len en una cova sembla que pot tenir un abast molt local, d'uns 200 m. Recordarem que el replà de can Pobla, per sota de la cova, s'inicia a 180 m de distància i el planet del Roig, per sobre, a 190 m. Aquests i el vessant on s'obre la cova, amb un desnivell mitjà superior al 35 % (un 50 % fins a can Pobla i un 26 % fins al planet, aproximadament), deuen formar part de les fonts principals del pol·len analitzat.

La mostra procedeix de la capa 6 (la primera ocupació de la cova al Neolític Antic, amb la datació inicialment indicada), presa al costat nord del quadre X24. Ha estat analitzada per Errikarta Yll. Seguint una exposició de major a menor representació en el palinograma, es constata, dins l'estrat arbori, la presència de pol·len d'alzina-garric (*Quercus T. ilex-coccifera*), de pi no determinable (*Pinus sp.*), de roure pènel (*Quercus T. robur*), seguit a escassa distància de cupressàcies, d'avellaner (*Corylus*) i de til·ler (*Tilia*), aquest bastant testimonial. Dins l'estrat herbaci hi ha un gran domini de compostes ligulíflores, seguit de gramínies, compostes Ligul. macro, i *Plantago* en últim terme.

La sola presència de gramínies i *Plantago* està denunciant una agressió del paisatge que hem de relacionar amb la presència de l'home en aquestes contrades. Aquesta degradació del bosc també queda palesa en anàlisis similars efectuades en altres jaciments, per exemple a la cova 120, a la cova de l'Avellaner, a la cova del Toll, etc. (Burjachs, 1990; Bosch, 1992; Agustí *et al.*, 1987; Bosch-Tarrus, 1991; Guilaine *et al.*, 1982).

Anàlisi de microfauna

La vinculació dels micromamífers a una coberta vegetal i a unes condicions climàtiques determinades fa que la identificació d'aquests (procedents d'antigues egragòpiles) ens faciliti una imatge de l'entorn del jaciment en un radi d'uns 5 km.

Malgrat haver treballat amb tot el sediment de tres qua-

dres (S21, Y24, X25), que ens resultaven *a priori* prometedors, les mostres són molt migrades, el que pot respondre a la mateixa estructura de les parets de la cova que no ofereixen llocs idonis de nidificació a les rapinyaires nocturnes, a la repetida freqüentació humana de la cova, a fenòmens post-deposicionals o a la combinació desigual d'aquests factors.

Gabriel Alcalde, responsable de l'estudi, localitzà un mínim de 27 individus pertanyents a 16 *Pitymys duodecimcostatus* (talpó comú), 8 *Apodemus sylvaticus* (ratolí de bosc) i 3 *Microtus brecciensis* (espècie actualment no detectada a Catalunya).

Comprovem que el rosegador *Pitymys* dobla el nombre d'individus de ratolí de bosc, el que ve a significar la presència d'importants clarianes dins el radi esmentat (Alcalde, 1980 i 1988). Cal valorar, però, si aquests espais oberts eren naturals o eren la conseqüència d'una acció antròpica, com nosaltres suposem. Aquests espais oberts es trobarien a l'entorn immediat de la cova, incloent el cim de la Mola.

Estudi de la cavitat en el Neolític Antic Cardial

Topografia i microrelleu

El microrelleu de la cova en el moment de ser ocupada per l'home prehistòric al Neolític Antic presentava una morfologia força diferent a la que nosaltres vam trobar a l'inici de les excavacions (fig. 3). La sala davantera o sector E, a què conflueixen els tres accessos de la cavitat, es trobava bastant anivellada l'any 1977, però al Neolític estava subdividida per l'aflorament d'una gran massa rocosa que ocupava quasi tota la superfície d'aquest sector E i deixava reduït l'espai lliure a un passadís inclinat, en part, al voltant d'aquesta roca mare.

Característiques del nivell del Neolític Antic

La capa arqueològica més antiga és l'anomenada C5c/C6. Ofereix abundant material fi (llim fi i argila sobre el 50 %), una presència discontinua de planxes estalagmítiques i, segons els estudis del biòleg Francesc Canalies, una carbonatació important (més de 43 % de carbonats totals) i un alt grau de fòsfor. Presenta un color rosat fosc (Munsell en sec 5YR 6/2 en S23 i % YR 5/2 en X24). Conté nombroses pedres més grans de 10 cm que formen part d'estructures antròpiques. Reposa sobre una gruixuda planxa estalagmítica que es desenvolupa en tota la part davantera de la cavitat. El sediment que reposa sobre aquest paviment natural està molt carbonatat i molt endurit en els llocs amb un pendent més gran, i esdevé més polsós i fosc a les zones més anivellades, que han conservat el més gran nombre de testimonis arqueològics. La potència mitjana és d'uns 15 cm i posseeix un fort contingut de matèria orgànica i vestigis molt ben conservats de la cultura cardial.

Quant a l'elevat grau de fòsfor, recordarem que la quantitat d'aquest depèn de les característiques fisicoquímiques del lloc i de la roca mare que porta el sediment (en aquesta cavitat, 4,38 % en l'estrat basal). Si els valors de jaciments diversos a l'aire lliure coneguts no solen sobrepassar el 3 %, aquí en tenim més del 13 %, xifra a la qual hauria ajudat, també, la gran proporció de restes òssies faunístiques trobades.

Espais delimitats i estructures antròpiques evidents

Hem pogut determinar una major ocupació de les zones anivellades, relacionades amb el grau d'arrecerament, de

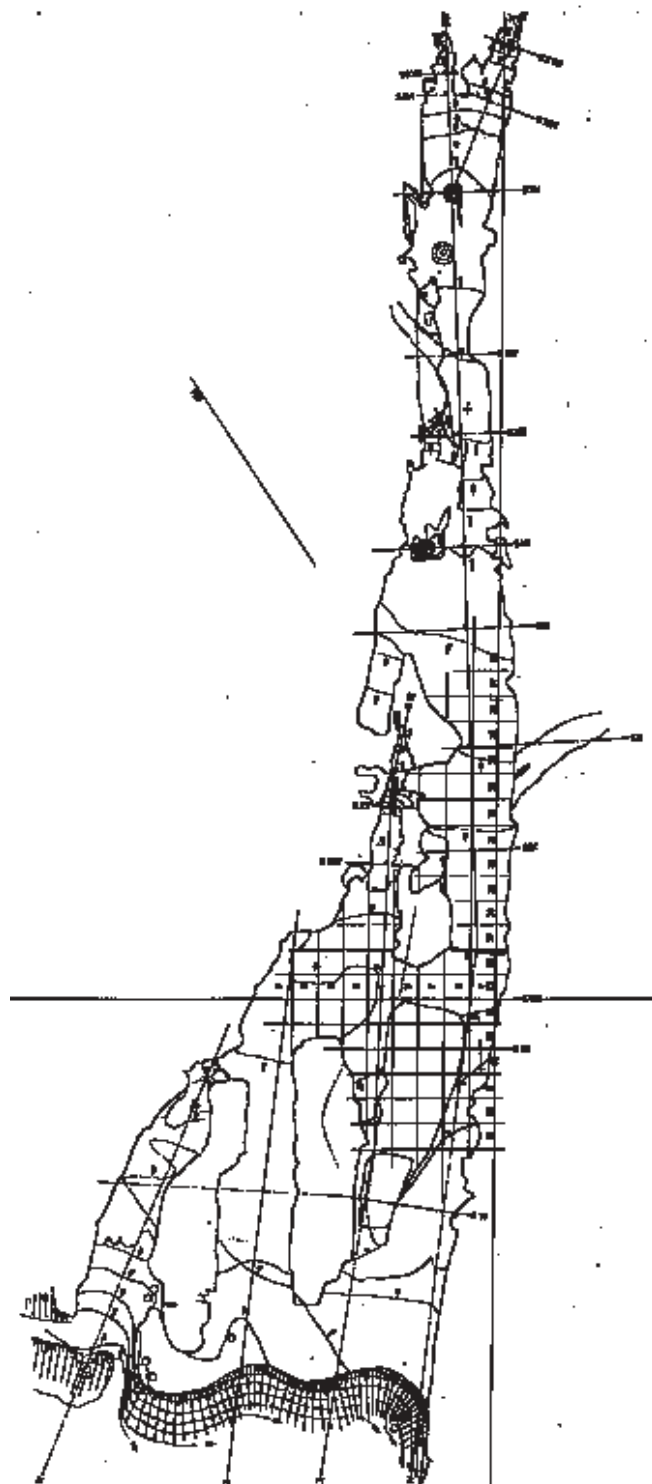

Figura 3. Planta de la cova amb la senyalització del microrelleu que trobà l'home del Neolític Antic, els sectors comentats al text i la indicació de la procedència de les mostres per a les anàlisis paleoambientals.

comoditat i de facilitat d'accedir a la llum natural. Exposarem les diferents estructures localitzades per sectors. Diferenciem:

- Sector B-C. Té una superfície allargada d'uns 6 m², delimitada per la roca mare que emergeix a l'est i la paret que separa l'accés B i C. La volta no permet una posició erecta còmoda.

En l'accés a aquest sector s'ha evidenciat una alineació de tres petites estructures de pedres que devien falcar tres

pals, possibles suports d'algun parament perible que reforçaria l'arrecerament d'aquest racó, ja protegit per un sostre natural baix. Posseeix un petit sector amb sediment rubefactat i pedres, que denunciaria un espai escalfat amb una combustió secundària (pedres escalfades, carbons o cendres traslladades d'algun foc pròxim). Podria correspondre a una zona de descans.

– Sector E. Té una superfície d'uns 15 m². Al sud i contra la paret nord de la roca mare que emergeix hi havia una llar delimitada i coberta de pedres, que concentrava el major nombre de materials arqueològics. Les característiques dels vestigis ens permeten proposar una àrea de treball.

– Sector C. Té una superfície d'uns 5 m². És un autèntic corredor d'accés entre la paret est de la cavitat i la roca mare que emergeix. En estar alineada amb el corredor que segueix la falla de la cova està exposada a corrents d'aire. Aquí hi havia un altre foc, que podia elevar la temperatura de l'exterior i la llum de l'interior.

Restes arqueològiques

S'han conservat grans fragments ceràmics de peces molt incompletes, però suficients per reproduir el seu perfil. Així, podem parlar de la presència de quasi un centenar de fragments amb decoració impresa amb *Cardium edule L.* i amb algun instrument dentat (fig. 4). Els temes es desenvolupen en franges horitzontals sota el coll a les olles i directament sota la vora a les escudelles subesfèriques. Són vasos de pasta depurada i molt ben cuita, de mida mitjana. Al costat d'aquests recipients n'havia d'altres molt grans, de més de 10 l de capacitat, ornats de cordons llisos ortogonals. Les nanses són sempre grans i es disposen en vertical en els vasos majors i en horitzontal a la resta. Les impressions de vegades mostren traces d'incrustació d'ocre i de pasta blanca i alguns fragments podrien haver estat banyats en pastes lí-

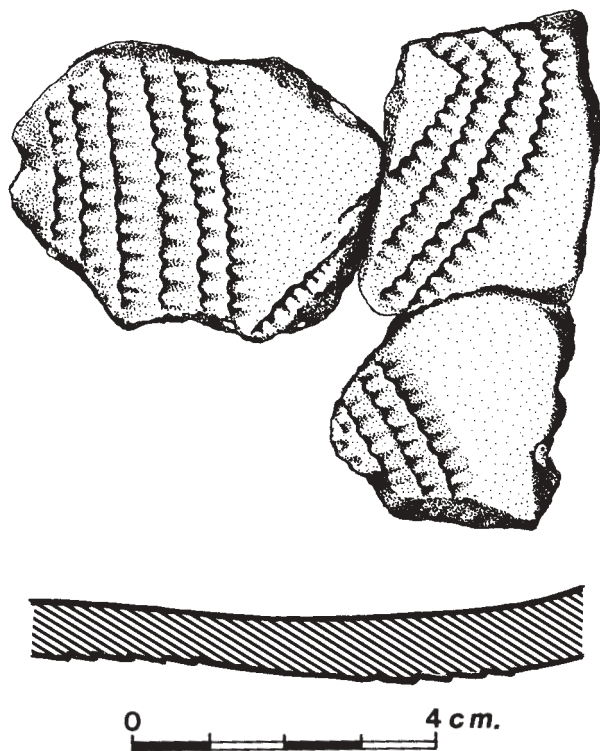

Figura 4. Fragment de ceràmica amb impressió de la petxina amb *Cardium edule L.*

quides vermelles. La major part d'aquests vasos no han estat exposats a un foc directe (les bases no tenen signes de combustió), més aviat devien servir per contenir aliments vegetals i animals o bé aigua, que també es podria fer bullir mitjançant la introducció de pedres prèviament escalfades (alguns ossos presenten senyals d'ebullició).

Els vestigis lítics abasten tota la cadena operativa lítica, denunciant-ne la fabricació a la cova. Reponen a una tècnica majoritària de talla laminar sobre sílex de diferent qualitat i jaspi, possiblement local, que inclou truncaments, raspadors, fulles retocades marginalment, algun burí, etc. L'estandardització només afecta les fulles. Hi ha pocs útils comuns. També hi ha indústria sobre quars. En pedra polida hi ha alguna gúbia i algunes destrals sobre cornianes, una d'aquestes també sobre una selecta pedra verda tova.

La indústria sobre os, analitzada per Manel Rueda, és bastant pobra i es redueix a una atzagaia sobre os llarg de bòvid i alguns punxons sobre diàfisi d'ovicaprí.

Els objectes relacionats amb l'ornamentació personal es redueixen a un petit penjoll d'os i algunes dents de cérvol amb escotadures per afavorir el lligam a alguna cordeta vegetal o tira de pell.

Dades econòmiques

La nostra informació procedeix de l'estudi del professor de la Universitat Autònoma de Barcelona Jordi Estévez i es redueix exclusivament a restes de macromamífers excel·lentment conservats. Els animals salvatges consumits es limiten a cérvids i conills. Cal recordar que l'existència de petits conills en connexió i l'existència de conilleres ens indica que, almenys en aquests casos, són la prova de l'existència d'etapes d'abandó de la cova, no d'aportacions antròpiques.

Pel que respecta a la restant fauna ens limitarem ara a consignar les diferències entre els percentatges segons el nombre de restes i la tanatomassa. En el primer cas tenim: 10,4 % d'*Ovis aries*, 4,6 % de *Capra hyrcus* i 50,7 % d'ovicaprins no determinats (65,7 % en total); 17,5 % de *Sus domesticus* i 16,6 % de *Bos taurus*. En el segon cas: 36,3 de *Bos taurus*, 19 % de *Sus domesticus* i 44,4 % d'ovicaprins (13,5 % d'*Ovis aries*, 6,4 % de *Capra hyrcus* i 24,5 % no determinats). Les diferències entre la utilització d'un paràmetre o un altre aproxima els percentatges entre els ovicaprins i els bòvids, tot i continuar destacant els primers. Cal tenir en compte que la identificació dels bòvids i súids domèstics estan de vegades al límit de la distinció entre salvatge i domèstic i jo personalment crec que alguns d'aquests deuen formar part de la fauna salvatge caçada. Els cànids estan poc representats però resten les seves evidències fins i tot en el rosegament d'alguns ossos d'animals domèstics. No incidirem en el seu probable paper de companyia i ajuda de l'home i en especial de l'home pastor (Martín i Estévez, 1992).

Idoneïtat de la cova del Frare

Avaluades totes les variables exposades creiem que podem confirmar que la cova del Frare és la més idònia en un radi superior a 1 hora 30 minuts. El complex de les Simanyes queda a 5,5 km. Sabem que van ser habitades a l'Edat del Bronze, però la manca d'excavacions ens impedeix saber des de quan ho van ser. En qualsevol cas està més lluny de les planes de la depressió i formaria part d'un altre nínxol.

Els primers neolítics van seleccionar aquesta muntanya de la mateixa forma que van poblar altres coves a les muntanyes de la Serralada Prelitoral, com Montserrat (coves Gran i Freda) i Montblanc (cova de Fontmajor), etc. Ja he advertit en diverses publicacions l'efecte de frontera d'aquesta Serralada en l'ocupació cardial, atès que la travessa en comptades ocasions, especialment a través de la conca del Llobregat (Martín, 1992). Potser aquesta elecció de muntanyes de conglomerats (no exclusiva, però potser majoritària) oferia boscos més oberts en el context de la densa coberta arbòria del Neolític Antic.

El bosc, amb múltiples matèries primeres renovables, el podien trobar també a la plana, però a certa altura, i en determinades estacions, l'estrat herbaci és més freqüent i més fàcil d'aconseguir i de mantenir, tot i haver d'invertir prèviament en la tala. L'ambient de muntanya és molt adient a una economia ramadera i és en aquesta dedicació on hem de buscar la funció de la cova del Frare al Neolític Antic. L'elecció d'aquest paratge no es pot justificar en la cacera, que ha deixat tan poques evidències.

La cova del Frare és més que una estació d'establució, sembla haver funcionat com a vivenda estacional als pastors neolítics (grans recipients d'emmagatzematge, confecció d'eines, abundants deixalles domèstiques), que cohabitarien amb els animals domèstics bona part de l'any, fins i tot en estacions fredes. Cal recordar que hi ha testimonis d'animals fetals i neonats d'ovicaprins i súids, així com també de dents de llet d'ovicaprins. La cova s'abandonaria en determinats períodes, fet que permetria la formació de conilleres, túnels i caus d'animals excavadors, concreció sobre els materials, etc.

A partir del Neolític, aquesta cavitat passaria a ser, probablement, un punt clau en l'economia ramadera del Vallès. Amb el temps passaria a tenir una funció d'assentament estacional estable dins el cicle repetitiu de les comunitats prehistòriques, seria una fita en les rutes de transhumància i una parada dins la xarxa de comunicacions entre la Catalunya litoral i central.

Bibliografia

Agustí, Bibiana; Alcalde, Gabriel; Burjachs, Francesc; Buxó, Ramón; Juan Muns, Núria; Oller, Joan; Ros, M. Teresa; Rueda, J. María i Ros-Toledo, Assumpció (1987): *Dinàmica de la utilització de la cova 120 per l'home en els darrers 6.000 anys*. Girona: Centre d'Investigacions Arqueològiques. Sèrie monogràfica, núm. 7. 153 pàg.

Alcalde, Gabriel (1980): *Interès de l'estudi dels micro-mamífers per a la Prehistòria*. Tesi de llicenciatura. Universitat Autònoma de Barcelona.

Alcalde, Gabriel (1988): «Els rosegadors a l'arqueologia catalana», dins *Mètodes científics aplicats a la reconstrucció paleoambiental de la Prehistòria*. Cota Zero (Vic), núm. 4; pàg. 65-69.

Arabia i Solanas, R. (1878): «Excursió a Sant Llorenç del Munt (23, 24 i 25 mars 1878)», dins *Memòries de l'Associació Catalanista d'Excursions Científiques*, vol. II; pàg. 106-119.

Bosch, Àngel; Tarrus, Josep (1991): *La cova sepulcral del Neolític Antic de l'Avellaner (Cogolls, Les Planes d'Hóstoles, la Garrotxa)*. Girona: Centre d'Investigacions Arqueològiques. Sèrie Monogràfica, núm. 11. 127 pàg.

Bosch, Àngel (1992): «El Neolític Antic al N.E. de Catalunya». Tesi doctoral. Col·legi Universitari de Girona. Universitat Autònoma de Barcelona (inèdita).

Burjachs, Francesc (1990): «Evolució de la vegetació i la paleoclimatologia des de fa més de 85.000 anys a la regió d'Olot. Anàlisi pol·línica del Pla de l'Estany (Sant Joan les Fonts, la Garrotxa)», dins *Vitrina*, núm. 5 (Olot); pàg. 39-46.

Centre Excursionista de Terrassa (1935): *Guia monogràfica de Sant Llorenç del Munt*. Terrassa: Centre Excursionista de Terrassa. 280 pàg.

Comisión del Catastro Espeleológico de la Provincia de Barcelona (1974): *Catálogo espeleológico de la provincia de Barcelona, t. II: Generalidades históricas, geoespeleológicas y bioespeleológicas de la zona 5 (Montserrat-Obac-Sant Llorenç del Munt-Farell-Gallifa)-catálogo espeleológico de Sant Llorenç del Munt*. Barcelona: Grupo de exploraciones subterráneas del Club Montañés Barcelonés i Diputació de Barcelona. 198 pàg.

Freixes, Antoni; Monterde, M. i Cervelló, J.M. (1983): *El paleocarst i el carst actual de les serres de Sant Llorenç del Munt i de l'Obac. El carst experimental de Rellinars*. Sabadell: Espeleo Club de la Unió Excursionista de Sabadell. 57 pàg.

Guilaine, Jean; Barbaza, Michel; Geddes, D.; Vernet, J.L.; Llongueras, Miquel; Hopf, María (1982): «Prehistoric Human Adaptations in Catalonia (Spain)», dins *Journal of Field Archaeology*, núm. 9; pàg. 407-416.

Martín Colliga, Araceli (1989): «Excavacions arqueològiques a la cova del Frare de Sant Llorenç del Munt (Mata-depera)», dins *I Trobada d'Estudiosos de Sant Llorenç del Munt i l'Obac*. Matadepera, 1987. Barcelona: Diputació de Barcelona. Servei de Parcs Naturals; pàg. 103-106.

Martín Colliga, Araceli (1992): «Lectura de la distribució i caracterització dels jaciments cardials», dins *Estat de la investigació sobre el neolític a Catalunya. 9è Col·loqui Internacional d'Arqueologia de Puigcerdà. Puigcerdà i Andorra, 1991*. Andorra; pàg. 68-71.

Martín Colliga, Araceli; Biosca, Anna; Albareda, M. Josep (1985): «Excavacions a la cova del Frare (Matadepera, Vallès Occidental). Dinàmica ecològica, seqüència cultural i cronologia absoluta», dins *Tribuna d'Arqueologia, 1983-84*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura; pàg. 91-103.

Martín Colliga, Araceli; Estévez, Jordi (1992): «Funció de la cova del Frare de Sant Llorenç del Munt (Mata-depera, Barcelona) al Neolític Antic, en relació amb la ramaderia», dins *Estat de la investigació sobre el neolític a Catalunya. 9è Col·loqui Internacional d'Arqueologia de Puigcerdà. Puigcerdà i Andorra, 1991*. Andorra, pàg. 105-108.

Martín Vide, J. (1981): «Caracteres pluviométricos de las cimas de los sectores central y septentrional de la Cordillera Prelitoral Catalana», dins *VII Coloquio de Geografía*. Asociación de Geógrafos Españoles, t. I; pàg. 75-82.

Martín Vide, J.; Moreno García, M.C. (1994): «L'illot plujós de Sant Llorenç del Munt», dins *II Trobada d'Estudiosos de Sant Llorenç del Munt i l'Obac*. Terrassa, 1990. Barcelona: Diputació de Barcelona. Servei de Parcs Naturals, pàg. 61-64.

Ros, M.T. (1980): *Contribució antracoanalítica a l'estudi de l'entorn vegetal de l'home del Paleolític Superior a l'Edat del Ferro a Catalunya*. Tesi de llicenciatura. Universitat Autònoma de Barcelona (inèdita).

Ros, M. Teresa; Vernet, J.L. (1987): «L'environnement végétal de l'homme du néolithique a l'âge du bronze dans le Nord-est de la Catalogne: analyse anthracologique de la cova del Frare, St. Llorenç del Munt (Matadepera, Barcelona)», dins *Premières communautés paysannes en méditerranée*

occidentale. Actas del coloquio internacional del C.N.R.S., Montpellier 1983 (París); pàg. 125-129.

Ros, M.T. (1988): «L'aplicació de l'anàlisi antracològica a l'arqueologia catalana», dins *Cota Zero* (Vic), núm. 4; pàg. 51-60.

Vergés i Mirasó, A. (1993): *Sant Llorenç del Munt. Son passat, son present y venider*. Castellar del Vallès: Ajuntament de Castellar del Vallès. 176 pàg.